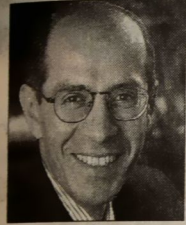

Acı kahve

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Amerika'ya ilk gittiğimde şaşırmıştım: Kimsenin elinden düşürmediği fincanın içindeki kahve değil, 'kahverengi su'ydu. Ortada içecek doğru dürüst kahve yoktu.

Daha sonraki gidişimde 'Starbucks' isimli bir kahve zinciri dört bir yanı sarmıştı. Şimdi öğreniyorum ki, bu oluşum, 1983'te Seattle kentinde başlamış. Artık, onlar da kahvenin ne olduğunu biliyordu. Hem vazgeçemedikleri 'filtre' kahvenin 'kuvvetlisi' hem de hiç tanımadıkları enva-ı çeşit İtalyan kahvesi günlük hayatlarına girmişti. Üstelik, Starbucks'lar, Fransız 'cafe'lerine benzer bir işlevi de üstlenmişti. Birbirine benzemez koltuklar, kanepeler, derme çatma denecek biçimde ortaya atılıyor, insanlar bir kahve pahasına oralarda istedikleri kadar oturabiliyordu. Hatta, yemeklerini dışarıdan getirip, orada yiyebiliyordu. Starbucks'lar, 1990'ların simgelerinden birisiydi. İngiltere'de İşçi Partisi Başkanı

ve Başbakan Blair, bu zincirin işletme anlayışını yeni ve olumlu kapitalizm kavramına örnek gösteriyordu. Bu Starbucks'lar başladıkları yerde, Seattle'da, Dünya Ticaret Örgütü toplantısından önce taşlandı, yerle bir edildi. Protestolar sürüyor. Belli 'bilinçlere' sahip kişiler oradan alışveriş etmeyi reddediyor.

Sebepler belli: Yepyeni bir anlayışı temellendiriyor gibi görünse bile bu zincir de kapitalizmin temel kurallarını uygulamaktadır. Yüksek kâr amacı gütmektedir. Zincir, çevresinde bulunan geleneksel kahvelerin kapanmasına yol açmıştır. Ortaya tekdüze, birörnek, farklılıktan uzak bir mekân ve ürün çıkmıştır. Ürününün fiyatı, pazardaki benzerlerinden çok daha pahalıdır. Bunu, çeşitli pazarlama taktikleriyle gizlemektedir... Şimdi, ne yapmalı? Boykot zincirine mi katılmalı yoksa Starbucks'larda kahve kuyruklarına girmeyi sürdürmeli mi?

Günümüz dünyasını kapitalizmin dışında tahayyül etmek olanaksız. Bu bir veri ve öyle görünüyor ki, kapitalizm, içinde bulunduğumuz dönemin 'aşılabilir' ufku'dur. Kuralları, daha uzun bir süre geçerliliğini koruyacaktır. Sorun, onu 'islah' etmektir. Sivil etkinliklerin önemi de burada ortaya çıkmakta.

Starbucks meselesini ise Amerika koşulları içinde mütalaa etmek gerekir. İşin olumlu yanı da var, olumsuz yanı da. Örneğin pazara yeni bir ürünü ya da eski bir ürünü yeni bir anlayışla sunması ve onu örgütlemesi, hayatı kolaylaştırması önemlidir. Fakat, sermayenin insanları bir 'tekel'e tutsak etmesi ise kabul edilemez, ki işin püf noktası budur. Çünkü, o aşamadan sonra açık ya da gizli bir sömürü ortaya gelmektedir.

Bu anlamda, ben, henüz ortaya çıkmamış iki gelişmeyi bekliyorum. İlki, Fransa'dır. Bildiğim kadarıyla Starbucks henüz oraya girmemiştir. Çünkü, sunduğu ürün pazarda mevcuttur. Üstelik, o geleneksel ürünün arkasında belli bir sermaye de vardır. Dolayısıyla, Starbucks orada bir çeşitlenme ve rekabet yaratarak olumlu bir gelişmeye yol açabilir. Ama güç görünse de, kazanırsa ne olur?.. İkinci örnek Türkiye'dir. Hamburger-köfte karşılaşması ve onların sermaye koşulları düşünülürse, yarın Türkiye'ye giren Starbucks ne getirecek, şimdi bile ortalarda görünmeyen Türk kahvesinin akıbeti ne olacaktır?

Ben acı kahve içerim ama kapitalizmin kahvesi bir başka acı!